

Голові разової спеціалізованої вченої ради
з присудження ступеня доктора філософії
у Кам'янець-Подільському національному
університеті імені Івана Огієнка
доктору філологічних наук, професору
МАРЧУК Людмилі Миколаївні

РЕЦЕНЗІЯ

**офіційного рецензента кандидата філологічних наук, доцента, доцента
кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка**

ЛАДИНЯК Наталії Богданівни

**на дисертаційну роботу «Вербалізація контрарних міжособистісних
відносин в українській постмодерній картині світу»**

ПРОКОПІВ Лесі Миколаївни,

представлену на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія

Актуальність теми дисертаційної роботи. Дисертація Л. М. Прокопів присвячена важливим питанням сучасної лінгвістики – вербалізації контрарних міжособистісних відносин в українській постмодерній картині світу.

Вітчизняне й закордонне мовознавство має вагомі здобутки у вивченні мовної картини світу. Це праці Е. Бартмінського, Н. Венжинович, А. Домбровської, С. Єрмоленко, Г. Жук, Р. Редфілда, М. Хайдеггера, Г. Хасслера, Л. Шевчук, А. Шеремет, Г. Яроцької, К. Ясперса й інших науковців. Однак стверджувати, що сьогодні проблема репрезентування маркерів контрарності міжособистісних відносин у художньому дискурсі, зокрема українській постмодерній літературі, з'ясована повною мірою, не

можемо, з огляду на складність і своєрідність феномену контрарності, функційну специфіку його маркерів.

Рецензована робота постає дійсно актуальною, оскільки в ній досліджено засоби вираження контрарності в мовній картині світу персонажів художніх творів.

Л. М. Прокопів конкретизувала типологію соціальних статусів, які цілеспрямовано маркують українські автори проаналізованих текстів і систематизувала структурно, прагматично і семантично різноманітні засоби вербалізації контрарності у художніх творах.

Репрезентативною є джерельна база дисертації: матеріалом лінгвістичної інтерпретації послуговували художні тексти ХХІ століття – М. Матіос, Братів Капранових, Г. Вдовиченко, О. Слоновьовської, І. Роздобудько, С. Пантюка, І. Карпи, С. Жадана, М. Дочинця та ін., які реалістично висвітлюють соціально-статусні характеристики центральних і деяких другорядних персонажів за допомогою вербалізації контрарності.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертації вперше описано функційний напрямок дослідження контрарних відношень в українській постмодерній прозі; схарактеризовано ментальний аспект екстралінгвістичних чинників створення контрарності в сучасній літературі. Дисертантка окреслила шляхи взаємодії вербальних і невербальних маркерів контрарності із суміжними категоріями мови й мовлення в літературно-художньому дискурсі, визначила домінанти контрарності в авторському художньому мовленні початку ХХІ століття.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення дисертаційної роботи Л. М. Прокопів можуть мати практичне застосування в подальших наукових студіях і навчальних програмах філологічних дисциплін – лінгвокультурології, лінгвопрагматики, лінгвістичного аналізу художнього тексту, мовленнєвої комунікації тощо. Нові знання про вербалізацію контрарності міжособистісних відносин художніх персонажів у постмодерній прозі висвітлюють когнітивні засади мовної картини світу

особистості у різних мовленнєво-культурних сценаріях. Результати дослідження відкривають перспективу виявлення й аналізу опозиційних маркерів різних лінгвокультур, особливості визначення контрарності у мові персонажів та мові автора із залученням художніх творів українських письменників різного часу.

Наукові праці, які відображають результати дисертації. Ключові положення й результати дослідження висвітлені повною мірою й апробовані в трьох публікаціях у наукових фахових виданнях, одна – в науковому збірнику, що не є фаховим, п'ять – в інших наукових виданнях України.

Відсутність порушення академічної доброчесності. У дисертаційній праці і публікаціях Л. М. Прокопів дотримано вимог академічної доброчесності. Під час аналізу роботи ознак порушення академічної доброчесності і випадків плагіату не виявлено.

Загальна оцінка дисертації. Особистий внесок Л. М. Прокопів у вивчення контрарних міжособистісних відносин в українській постмодерній картині світу є вагомим і новаторським.

Заслуговує на схвалення перший розділ *«Концепція контрарної побудови мовної картини світу»*, у якому узагальнено погляди науковців на взаємозв'язки, що виникають у мовних системах і відбивають складність, динамічність сприймання світу людиною. У роботі розглянуто поняття мовної картини світу як специфічного способу відображення реальності через мову, якому притаманні як об'єктивні, так і суб'єктивні аспекти. У мовній картині світу, за спостереженням дисертантки, антиномії і протиріччя часто репрезентують концепти добро і зло, істина й неправда, життя і смерть. Застосований у роботі синергійний підхід щодо мовної картини світу виявив взаємодію різних елементів: мови, культури, ідентичності, когнітивних структур і соціальних контекстів. У межах синергійного підходу Л. М. Прокопів розглянула контрарність як властивість судження, яке протиставляється за принципом істинності або помилковості. Розмежувала дві сфери мовної контрарності – лексико-семантичну та когнітивну, які

представлено різними типами розподібнювальних ознак: семантичними й когнітивними.

У другому розділі дисертаційної праці *«Проблеми дослідження тексту та дискурсу з опозиційними компонентами»* визначено методологійні засади дисертації, проаналізовано екстралінгвістичні чинники створення контрастності й методологічне підґрунтя аналізу текстів художніх творів як засобів вербалізації протиріч у навколишньому світі. Л. М. Прокопів слушно спостерегла, що мовні опозиції виникають у контексті етнічної, культурної або політичної ідентичності і є частиною колективної свідомості й когнітивних моделей українців. Мовні конструкції, які реперзентують національні особливості, відбивають протиставлення «свій» – «чужий» тощо.

Показовим є третій розділ дисертації *«Когнітивні основи мовної градації як вияву опозиційних відношень»*, у якому розглянуто опозицію в метафоричному контексті. У межах розділу опрацьовано значний масив мовних одиниць у текстах української постмодерної прози. Л. М. Прокопів спостерегла, що в контексті метафоричної побудови опозицій градація виявляє існування між двома полярними поняттями або протилежними метафоричними образами проміжних варіантів, які мають з ними певні спільні риси. Дослідниця висновковує про точність або приблизну точність індикаторів градації.

У четвертому розділі дисертації *«Семантичний аспект філософських концептів як репрезентантів контрастних відношень»* проаналізовано порівняння, антоніми і синоніми як засоби шкалювання контрастів. Динамічні мовні структури відображують складність мовної картини світу в її контекстуальній і змістовій багатогранності. Слушною є заувага дисертантки щодо важливості впорядкування її компонентів на кожному з рівнів.

Висновки до кожного розділу та всієї роботи належно аргументовані, достовірні й засвідчують самотійність, оригінальність наукового

дослідження, яке певною мірою заповнить лакуни в сучасній лінгвістичній науці.

Загалом високо оцінюючи дисертаційну працю Л. М. Прокопів, висловимо певні критичні міркування:

1. У першому розділі дисертації авторка ґрунтовно витлумачує поняття «картина світу», «мовна картину світу» (п.п. 1.2.), й надалі у роботі послуговується, окрім них, термінами «картина світу письменника», «мовна картина світу художнього персонажа», аналізуючи художні тексти постмодерної прози. Виникає запитання, чи розрізняє дослідниця ці поняття і як вони корелюються?

2. Як зазначає Л. М. Прокопів, у дослідженні застосовано елементи методики етимологічного аналізу лексичних одиниць (п.п. 2.3). Просимо уточнити, як саме застосовано цей метод і які висновки зроблено.

Висловлені міркування є рекомендаційними і не впливають на загальну високу оцінку рецензованої дисертаційної праці.

Отже, дисертація Лесі Миколаївни ПРОКОПІВ з теми: «Вербалізація контрарних міжособистісних відносин в українській постмодерній картині світу» відповідає спеціальності 035 Філологія, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року (зі змінами), а її автор, Леся Миколаївна ПРОКОПІВ, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Рецензент –

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови

Кам'янець-Подільського національного

університету імені Івана Огієнка

Наталія ЛАДИНЯК

засвідчую (підпис)

начальник відділу кадрів

І.І.Олінік